

DE VERLATEN MOLEN.

Niet ver van ons dorp stond een oude molen. En zoolang 't ons kinderen heugde had hij er uit gezien of de eerstkomende najaarsstormen hem vernielen zouden: zóó vervallen zag hij er uit. De immer rustende wieken waren nog in vrij goeden staat, maar de rieten kap zat vol gaten, waardoor 's winters de gure winden klagend gierden. En vooral tegen het vallen van den somberen Novemberavond, wanneer de dichte dampen huiverig komen aankruipen van over de verre, stille landen, was het een droef gezicht door die plekken waar 't weer z'n ruigen rieten ommanteling weggevreten had, de groote balken en spaken te zien heen schemeren, alsof het de dorre doodsbeenderen waren van dien stommen reus, welke daar langzaam aan wegmolmde.

Er woonde niemand. Maar een vijf minuten verder, en nog dieper in 't land stond een gewoon boerenhuis, dat „de Molenhoeve” heette. Daar had eenmaal de eigenaar van 't oude, bouwvallige gevaarte gewoond en oom Jacob had

ons eens verteld, dat hij een vriend van onzen Grootvader geweest was, die oude watermulder. Maar beiden waren sinds eenige jaren dood en niemand scheen plan te hebben zich 't lot van den ouden molen aan te trekken.

Soms moesten we 'r langs en wanneer dan de vriendelijke zon maar scheen, mochten we graag op het brugje, dat er vlak bij over de beek voerde stil blijven staan om naar den stroom van het heldere water te kijken, dat onder den molen doorliep. En van tijd tot tijd stapten de stoutmoedigsten onder ons ook wel eens door het laagste gat in den wand om te zien, hoe het er binnen toch nog wel uitzag: een gewirwar van balken boven, een ronde houten vloer omlaag, waar midden in een grooten cirkel uit was gezaagd, waar door de groote as stak en men de golfjes tusschen de kamraderen kon zien wég stoeien. 't Rook er duf, en er heerschte altijd een half schemerlicht, doch iets naars konden we er eigenlijk op zoo'n zonnigen dag toch niet aan vinden. Nu, we waren dan

ook met zoovelen. Doch, als je er in 't gure jaargetijde langs moest, was je meest alleen. En ik wil wel eerlijk bekennen, dat mij 't hart een oogenblik onrustig joeg, wanneer Moeder mij naar vrouw Diewers zond, — die toen op de Molenhoeve woonde, — om melk te halen, en ik met verhaasten tred langs den ouden Molen heenstapte. Natuurlijk was al wat we er meenden te hooren, niets dan 't gekraak der oude gebinten en 't gehuil van den wind door gat en scheur. Maar onze kinderlijke verbeelding, geholpen door leuterpraatjes onzer meid over spoken en tooverij, maakte er duidelijk hoorbaar gezocht en gejammer uit. Dat we te groot waren om te *zeggen* hoe bang we op sommige oogenblikken voor dien verlaten reus waren, spreekt van zelf.

Hadden we 'teens eerlijk aan Vader of Moeder gezegd, dan hadden die ons licht dadelijk de geschiedenis van den verlaten Molen verteld en zouden we toen reeds begrepen hebben, wat toch eigenlijk dat treurige en huiveringwekkende was, waardoor de menschen hem schuwden en verwaarloosden.

Want er was werkelijk een verhaal van den Verlaten Molen, al mocht men de dwaze verzinsels, die zwakhoofdige vrouwen hadden uitgedacht, onzinnig noemen. Wij hoorden dat uit Grootmoeders mond op zekeren regenachtigen Zondagmiddag toen we ons al geducht verveeld en der goede vrouw gevleid hadden om nog eens een geschiedenis uit de oude doos te verhalen.

Grootmoeder kon zoo vertellen! Maar ze deed het niet vaak meer, sinds Grootvaders dood.

Ach, in den ganschen schat van geschiedenissen, die ze gedurende haar gansche, lange leven had mee doorleefd waren er zoo weinige, waarin ze *zijn* naam niet moest noemen. En dat deed haar het harte zoo pijn.

Eerst had ze er dan ook dien Zondagmiddag niets geen lust in. Doch toen we eindelijk, het aanhouden moede, onder elkaar in gesprek waren geraakt en eerst Mina en daarna Jan over de heerlijkheden onzer dorpsche kernis hadden uitgevierd, — waar ze tusschen haakjes niets dan van hooren zeggen over konden meepraten want we mochten er nooit komen, — nu, toen ze dat dan tot haar droefenis zoo een poosje had aangehoord, zei Grootmoeder opeens met haar zachte, en toch zoo doordringende stem: „Gedenkt den Sabbathdag, dat gij dien heiligt.”

Dat sloeg in, want we hielden in eens allen ons stil en de beide „kermislustigen” kregen een kleur tot achter de ooren. Maar dat was Grootmoeder ook voldoende. Ze bezorgde ons niet graag langer dan noodig was onaangename oogenblikken. En vriendelijk liet ze er ook dadelijk op volgen: „Kom, zoek maar een plaatsje rondom mij heen, dan zal ik je wat vertellen, want ledigheid is des Duivels oorkussen.”

Die uitnoodiging behoefde niet herhaald te worden. Voetbankjes en stoven waren gauw bijgeschoven en we luisterden als vinken.

* * *

„De menschen,” begon Grootmoeder, „vertellen allerlei dwaze dingen van dien ouden Molen ginds.” Ze wees hem aan want uit het raam van de voorkamer kon je hem juist zien. „Ze zeggen, dat het er spookt. Gekheid, hoor! Er bestaan geen spoken. Een boos geweten, dat is het leelijke ding, waar menigeen door vervolgd wordt. En toen wij — Grootvader en ik — nog kinderen waren, dacht niemand er aan dien Molen betooverd te noemen.”

Lustig draaiden de wieken en 't groote scheprad wierp al het overtollige water

den polder uit, waarin de Molenhoeve ligt. Tegenwoordig is de bedijking der rivier veel verbeterd en hebben de menschen niet zooveel last meer van 't water. Maar in dien tijd hadden ze 't niet graag zonder den Molen gedaan.

Voorals in 't voorjaar het winterkoren begon op te schieten, kon dat indringende water veel schade doen. En dan liet Harmen Gietelink den Molen nacht en dag doordraaien. Als er wind was natuurlijk.

't Was een flinke boer, die baas van de Molenhoeve. En hij zat op een prachtig gedoe. Op 't veld hield *hij* de zaken op reë, in 't huis z'n vrouw en samen deden ze 't op den deel en in de stallen. Ze waren beide sterke menschen, met werklust en werkkraft, die niemand naar de oogen behoefden te zien, want ze zaten er warmpjes bij en de zaken gingen goed. Het land droeg er beter dan ergens anders. Met den veestapel hadden ze nimmer tegenslag, en ieder jaar kwam er wel een nieuwen stapel rijksdaalders bij de vele, die reeds weggeborgen waren, achter de deuren van 't groote, donkere kabinet in boer Harmen z'n slaapkamer. Van den vroegen morgen tot den avond was er man en meid in de weer. Alles blonk er je tegen en getuigde van welvaart. Alles was keurig onderhouden, tot den grooten Statenbijbel op het tafeltje in de mooie kamer toe; alleen de koperen hoeken en klampen bleven wel wat te glimmend voor een boek, dat dagelijks ter hand genomen werd.

„Kun de begriepen”, meende boer Harmen „daar hê 'k den tied niet toe. Warken geet veur!”

's Mergens veur den eten efkes ien de pette kieken, dâ deê ie nog wel. En dâ was genog, meer as genog! Goeng ie 's Zundagssmargens nie stik gerègeld nao de Karke? De domineer

prêkte dan lang genog veur de hèle weke. 's Maandags was 't weer warkendag.”

En 's Zondagsmorgens mocht je hem zien, als hij naar de kerk ging. Heel en d' al in zwart laken op den bok van z'n nieuwe karretje, met de boerinne naast hen, ook in 't zwart met de ketting met 't gouden slot om den hals en de gouden ringen in de ooren; en het zwarte peerd er voor. 't Al wat doodsig, als de menschen zeiden. En toch „een daonig spul” als anderen vonden. Maar allen stonden ze toch wel even stil en keken eens op, als de boer van de Molenhoeve hen voorbijreed. Een enkele slechts keek strak voor zich als ie merkte wie hem achterop kwam of draaide met een norsch gebrom het hoofd af. „'n Minsche de n' oogen uutstêke bah!” Dat waren Harmens vrienden natuurlijk niet. En na verloop van tijd kwamen er al meer van dezulken, die hem van harte wat onspoed gegund zouden hebben.

Maar wat maalde Harmen daarom? „Jâlosie was, 't anders nie. Ze kosten 't niet zien, dâ 't zunnêke bij hum ien 't waoter scheên. Zienen zurg! Als 't hum maor goed ging.”

Toch was er ook wel een donker wolkje aan Harmens zonnigen hemel. De Heer had hem geen kinderen gegeven. En dat stak hem geducht. Soms kon 't gebeuren als hij z'n volk achter de broek zat — je most de luu altied naogaon, anders kreeg je gien slag van ze gedaon, — dat het een of andere „arbeiersminsch” „z'n jong” had meegebracht omdat ie vaoder al zoo aorig ien de hand kwiem; of ook wel dat de „dêrnjês” vaoder 't eten brachten.

O, die gezonde, pootige jungskes en die glunderlachende, blauwoogige dêrn's met er blonde kôpkjes, hij kon ze niet zien, zonder dat het hem „zoo raor um 't harte wier.” En met een minachtenden

blik keek hij dan den vader aan: „krom en old veur den tied. Genêns nie genug veur 'em eiges! En die had vier, vijf kinder. Hoe gaf tie ze 't eten nog? En ie, Harmen, die rieke was, — rieker as 't waoter diepe, meenden ze op 't darp, — ie had er niet ène.”

Jawel, de stapels rijksdaalders groeiden ieder jaar aan en bij hem mislukte de oogst nimmer, maar wat gaf 't hem,

wat gaf 't hem, als tie toch niemand had om 't voor te bewaren. O, één zoo'n deerntje 't zijne te mogen noemen, of liever nog zoo'n stevigen jongen, dat zou hem „riek” gemaakt hebben, en nu was tie arm, al wou ie 't voor niemand weten.

Dat was wel een erg donkere wolk aan Harmens zonnigen hemel.

(Wordt vervolgd).

KLOEK VOLK MET KLOEKEN MOED.

We hebben pas, ook in onzen „Vriend” den 300sten geboortedag van Rembrandt herdacht. In alle bladen en tijdschriften is zijn roem nog eens opnieuw bezongen. Hij is, en terecht, Neerlands *grootste* schilder genoemd. Misschien zelfs verdient de Molenaarszoon wel den naam van den kranigsten schilder der gansche wereld geweest te zijn. Maar in ieder geval is Rembrandt Harmensz van Rijn maar één der vele groote Nederlanders geweest, (ook al was hij wellicht *de grootste*), die met hem geleefd en gewerkt hebben in een tijd toen 't kleine Nederland groot en machtig was, en waarvan we nóg spreken als van

ONZE GOUDEN EEUW.

En op alle gebied heeft God ons land in die luisterrijke dagen mannen geschonken, wier leven en daden we voortdurend ons mogen en moeten herinneren; *niet* om hoogmoedig te worden op werk waar wij toch part noch deel aan gehad hebben, maar *wel* om goed te verstaan waartoe een klein volk in

staat is, als 't God voor oogen en z'n kruit droog houdt.

Staatslieden, godgeleerden, veldheeren, admiraals, schilders, dichters en schrijvers, wier namen nóg nàklinken in onze dagen, ze hebben in dien gloriëtijd op de schoolbanken gezeten als eenvoudige, dikwijls *heel* eenvoudige Hollandsche jongens, zooals wij nu zijn. En 't is of ze ons uit dat ver verleden nóg toe roepen: *Wie wil, die kan!*

Maar — één Prins Maurits moge voor een twintig middelmatige generaals gelden, — we hebben minder landdan zeehelden gehad. En al zong onze dichter Heije:

Van mannen te land, van mannen ter zee Oud-Holland, daar mocht je van spreken — van mannen ter zee valt toch ongetwijfeld heel wat meer te vertellen.

Of ik nu een babbeltje wou beginnen over: „de Geuzen voor den Briel” of het leven van Michiel Adriaansz. of van Maarten Harpertsz. Tromp? Neen daar zul jullie al wel heel wat van weten, denk ik zoo.

Maar als 't jullie gaat zoo als mij

DE VERLATEN MOLEN.

(Vervolg van blz. 564.)

— a' a' a' —

Nu, God gaf den Molenboer z'n zin. Na jaren wachters, mocht hij een aardigen kleinen jongen op z'n knie laten dodijnen. En nog een jaar later schonk z'n vrouw hem ook een deertje: een lief, teer popje, erg zwak, met wonder heldere oogjes, die maar al staarden alsof ze op heel andere dingen wachtten, dan de Molenhoeve te zien gaf. „Niks gien kind veur mien” verklaarde baas Harmen dikwijls. En hij had daar wel gelijk in ook, schoon 't z'n vrouw zoo pijn deed; want de lieve Heer haalde Greetje al gauw thuis, in z'n heerlijken hemel, waar vaders harde stem niets te bestellen had, en zij ook al den jammer niet hoefde te zien, die later over de Molenhoeve zou komen.

Ach, en toen 't arme schaapje in haar klein kistje naar 't kleine kerkhof werd gebracht, toen ging het den hoogmoedigen Harmen toch ook nog wel aan 't hart, geloof ik, want twee dikke tranen rolden over z'n welgedaan gezicht. En hij was er den man niet naar om *gauw* te gaan schreien.

Z'n arme vrouw ondertusschen leed er toch heel wat meer onder. De boer had z'n „jungske” nog, — „die geliekt

mien” verzekerde hij gaarne, — en dat was hem genoeg. Maar de boerinne kon haar lief, lief deernje niet vergeten, dat ginds, buiten onder de groene zoden lag en als Harmen zoo erg druk met „'t jungske” was, terwijl zij zoo moe en verdrietig zich voelde, en hij maar deed of er heel geen leeg plaatsje was in zijn welvarende woning, dan kon ze opeens een onbedwingelijk verlangen naar kleine Greetje krijgen en wenschte ze ook te rusten, waar 't kleine ding lag, als haar ziele dan maar zijn mocht, met Greetje's ziertje bij den lieven Heer in den hemel. Harmen merkte dat soms. En boos kon hij dan tegen haar uitvaren: „Ge most liever om de hoesholding denken. Dá malle geprakkezier mákt te nog dól in de hoed.”

't Gaf niets. Ze kón het niet laten. 't Stal haar de rozen en het vleesch van de kaken, en den levenslust uit 't hart — tot „'t klein jungske” op zekeren morgen „'n aorig zwert pekske wier angetrokken, waor ie dol blied mé was.” Maar naar „moöder kos ie nie gaon, um 't laoten kieken.”

Want moeder was bij Greetje... op 't kerkhof — en in den hemel.

Ook dát ging den Molenboer wèl aan het hart. En 't waren *gemeende* tranen, die hij bij 't graf van z'n vrouw schreide. Doch maar weinig tijd later vond hij 't al minder erg.

„Ze was altied wel 'n kordaot wief gewèst, z'n Hanne; flink veur 't volk en flink veur de bêsten. Maar ien den laotsten tied, niks veur um.”

En hij had z'n „jungske” nog. Dat maakte alles goed.

Voor 't huishouden kwam Harmens zuster bij den Molenboer in. En zij was een flinke vrouw, haast zoo flink als Harmen zelf. Dûs ging 't in 't huis en op 't erf nog wel goed. Maar met „'t jungske”, met den kleinen Harmen, die inmiddels al een jaar of zes geworden was, kon ze 't minder goed vinden. 't Ventje had al duchtig in de gaten, dat hij bij „Vaoder” toch geen kwaad kon doen en dáárom deed hij al net waar hij zin in had. In 't eerst klaagde tante of een van de knechts of meiden wel eens bij „den boer”, als kleine Harm het al te bont maakte. Maar de boer maakte er zich met een grap of een praatje af. „'t Was nog maar zoo'n klein kerlje”, „je mos nie altied zoo op kinders leggen te vitten”, „mettertied mocht 't wel veranderen” en zoo meer, dat ze 't al spoedig maar opgaven iets ten kwade van „afgodje” aan te brengen.

Nu was kleine Harm in den grond van de zaak een aardig, goedhartig kereltje. Maar als een kind in alles en altijd z'n zin krijgt, moet het beste karakter ten slotte wel bederven. En was 't gedurende de schooljaren nog bij kwâjongens ondeugd gebleven, toen kleine Harm eenmaal vijftien, zestien jaar geworden was, begon zelfs Vader te gelooven, dat de knaap den verkeerden kant uitging. Had de „flinke” boer daarbij nu maar de kracht gehad om z'n „jungske” desnoods met straffe hand

op het goede pad terug te brengen, licht dat alles dan nog ten goede gekeerd was. Doch er waren twee redenen waarom hij daartoe nooit kwam. Ten eerste kon hij niet hard zijn tegen den jongen, dien hij inderdaad afgodisch liefhad. En ten andere — ach, de trotsche, flinke boer van de Molenhoeve dörst niets tegen z'n kind te zeggen. Na den dood van z'n vrouw, vooral in dien eersten tijd, toen 't zoo erg ongezellig was in z'n groote leege huiskamer, was hij geregeld iederen avond, na sloop van 't werk naar 't dorp getrókken en 't duurde niet zoo heel lang of de herbergier uit „de Roode Leeuw” rekende den Molenboer onder z'n vaste klanten. Maanden achtereen ging er geen dag voorbij of Harmen was daar of hij zou er komen. Hij gevoelde bij tijden zelf wel, dat daar een eind aan moest komen, doch telkens ook weer was hij voor de verleiding bezweken. Bovendien, wat had hij zich ook eigenlijk te verwijten. Altijd was hij weer op behoorlijken tijd thuis en al mocht hij eens meer gedronken hebben, dan eigenlijk wel goed was, dronken had nog nooit één van z'n knechts of meiden hem gezien.

Neen, een van z'n knechts of meiden niet, dat was waar, en z'n zuster ook niet. . . . maar kleine Harmen. Stil, dáár wil de Molenboer niet aan denken. Per jèn, noe stékt 't em toch weer ien de hoed.

Ja en telkens als dát gebeurde moest boer Harmen 't weer heelemaal overdenken hoe 't eigenlijk gegaan was. Al twee, drie maanden geleden was het, toen ie op een middag, — 't was in 't heetst van den tijd — in de huiskamer een dutje had zitten doen. Bij 't wakker worden had hij zich eerst eens gerekt en de oogen gewreven en daarna, zooals hij gewoon was, z'n portemonaie, die hij altijd vòór zich

op tafel lei als hij een uiltje ging knappen, gegrepen om die weer in den broekzak te stoppen. Als je in den leunstoel ging zitten, was het zoo'n lastigen knoedel in den zak, weetje — Nu, maar toen hij 't ding dan weer op greep, was 't niet dicht. Er zat een dubbeltje tusschen den beugel. Dat was gek. 't Was toch zoo'n beste en ie ging *nooit* open. „'s Efkes kieken!” Hij wist toevallig precies wat er in was geweest en — er was een gulden te weinig. Hij telde over en nog eens en nog eens. 't Hielp niet er bleef een gulden te weinig.

Toen steeg een toornig rood hem naar 't hoofd. Wat? Zouden ze hem nu in z'n eigen huiskamer komen bestelen? Wacht eens, — Barte had daarnaast in de gang gewerkt. Hij hoorde haar nog. Met een ruk wierp hij de deur open: „Barte!”

Voorover gebukt dweilde de meid den mooien steenen gangvloer. Ze keek op, met een hoogrood gezicht van 't bukken: „Jao baos?”

Neen, die meid keek te eerlijk, zij kon 't niet gedaan hebben.

„Wie is hier bij mien in de kaomer gewêst?”

„Kleine Harm, baos.”

De meid zei het zoo klakkeloos weg, haast zonder ophouden, terwijl ze al weer doorging met haar dweil. Maar de Molenboer had een gevoel of iemand hem eensklaps met een sterke vuist, zoo'n sterke vuist als hij zelf had b. v., pardoos op het hoofd had geslagen.

Hij zei nog iets tegen Barte, wat wist hij zelf niet meer. Daarop was hij de kamer ingegaan, had de deur achter zich dicht gedaan en was weer in den leunstoel gaan zitten, wezenloos en nu zeer bleek, zonder dat hij durfde te twijfelen aan de schuld van z'n eenige. Langzaam aan bekwam hij van z'n eerste ontroering en daarmee begreep de boer ook, dat het zóó niet langer met kleinen Harmen kon gaan. 't Was wel vreeselijk dat de jongen gestolen had, doch daarom kon alles nog wel goed te recht komen. (*Wordt vervolgd*).

KLOEK VOLK MET KLOEKEN MOED.

(Vervolg van blz. 572).

Zóó waren de zeeslagen van de 17de eeuw, van Tromp, van De Ruyter, van Evertsen, om Hollandsche admiraals te noemen; — van Monck, Ascue en prins Robert aan den Engelschen kant.

Want ja, we hebben bijna al onze zeeoorlogen tegen Engeland gevoerd. Is dat eigenlijk niet erg vreemd? Wij tegen Engeland, dat Protestantsch was zoo goed als Nederland en Engeland tegen ons, die evenzeer tegen 't Roomsche Spanje en Frankrijk moesten strijden

als het Britsche volk? Immers wij waren broeders, geloofsgenooten, zonen van 't zelfde huis, — en toch En toch zijn de meeste zeeoorlogen Engelsch-Hollandsche geweest. Waarom? Omdat naast het geloof, dat ons verbond, iets anders zich gelden deed, dat ons soms tot de bitterste vijanden maakten: de vraag wie de baas zou zijn *op zee* en *in den handel*.

Wij Hollanders waren reeds *de koopvaarders van Europa* toen de beroemdste

Lectuur voor de Jeugd.

DE VERLATEN MOLEN.

(Vervolg en slot van blz. 627).

Van dit oogenblik af zou hij den knaap z'n vaderlijk gezag laten voelen; de tijd van verwennen en in alles toegeven moest nu voorbij zijn. En als Harmen maar eerst eens zag, dat Vader het meende, dan zou hij wel buigen, zich gewonnen geven en een flinke boer worden, zooals z'n vader was en z'n grootvader en diens vader.

Even mocht de Molenboer terneergeslagen geweest zijn en verschrikt, — met beslistheid stond hij thans op en opnieuw de kamerdeur openende, gelastte hij Barte, „kleine Harmen” op te gaan zoeken en den jongen dan bij hem in de huiskamer te sturen.

Daarna ging hij weer zitten en dacht er over na, hoe hij 't met den ondeugd zou aanvangen.

Maar hoe lang de Molenboer ook wachtte kleine Harmen kwam niet.

Eindelijk kwam Barte met het bericht dat een der knechts den jongen baas den weg naar 't dorp had zien gaan. Dan zou de boer hem daar op gaan zoeken, want de zaak moest uit en zij zou uit!

Er werd ingespannen en weldra reed

XXIV

de Molenboer z'n erf af en voorbij z'n molen naar 't dorp toe.

Dicht bij de eerste huizen ontdekte hij kleinen Harmen, te midden van een troep zijner kornuiten, — en 't waren de beruchtste van 't dorp — druk bezig met centen te dobbelen.

Toen hij nog een vijftig treden van 't troepje af was hield de boer z'n paard in. De ondeugden waren zoo hartstochtelijk met hun gemeene spel bezig, dat ze hem niet eens hadden hooren aankomen.

Toornig en kort klonk daar eensklaps z'n zware stem den verschrikten knapen in 't oor: „Harmen, kom hier!”

Verlegen en valsch grinnekend raapten de overige hun centen op en slenterden weg. Maar de boer had z'n „jongske” nimmer geleerd te gehoorzamen. Hoe zou de jongen 't dan nu op eens gedaan hebben.

't Is waar vaders stem klonk wel erg dreigend en z'n oogen stonden onheilspellend genoeg ditmaal, maar dit gevoegd bij 't spottend gelach der makkers en klein Harmens onrustig geweten, maakte dat de schuldige in plaats van

44

vader te gehoorzamen, dwars over de velden en zoo snel z'n voeten hem dragen konden, zich weg maakte.

De Molenboer had goed roepen, nog twee, drie keer met telkens toorniger stem, Harmen keek niet meer om en verdween weldra uit het gezicht. Paard en wagen dwongen vader toch om op den weg te blijven, dat wist de jongen heel goed. Maar had hij òók geweten hoe toornig het in vaders hart stormde, misschien was hij op zijn schreden dàn teruggekeerd. Want haast nog erger dan die diefstal, was voor 's vaders hoogmoedige hart, dat z'n jongen hem daar tot spot en belaching liet staan, voor die gemeene kwajongens. Hoe tartend ze hem uitlachten, die schavuiten! Dát kon hij in ieder geval niet uitstaan.

„Vort bruine.” Daar kletste de zweep. Daar schoot het karretje verder de dorpsstraat in, in de richting der grijnzende jongens, die zich haastig uit de voeten maakten en in lafhartigen schrik hun sarrend gelach vergaten.

Ja, ja, hij had er nog wel ontzag in, de Molenboer, en z'n *eigen* jong zou ie ook spreken, wacht maar, te avond! Nou mocht ie weg loopen, maar wat in 't vat was, zou niet verzuren; neen dat zou het niet.

En toen de Molenboer zoover met z'n gedachten gekomen was, meende hij wel weer terug te kunnen keeren. Of — zou hij eerst efkens bij den Rooden Leeuw aangaan. „Niet doen Harmen,” zei een stem in z'n hart. Och 't was vlak bij en 't stond toch ook erg gek tot midden in het dorp te rijden en dan weer om te keeren zonder ergens geweest te zijn. „Niet doen Harmen.” Ja, hij zou 't maar wèl doen. Hij was juist in een stemming om wel een borrel te lusten. Harmen ging „de Roode Leeuw” binnen. Hij bleef er lang. Hij dronk er zwaar. 't Haalde de

zorg zoo uit het hoofd. En 't was reeds volslagen avond toen de altijd lachende herbergier den zwaar beschonken Molenboer op den bok van z'n karretje hielp. Hij stak ook de lantaarn voor hem op. Hij gaf hem ook de leidsels in de hand. Hij wenschte hem „g'n avond” en „wel thuis.” Hij keek hem nog na, zoover hij kon. 't Ging best. 't Was een vertrouwd peerd, dat in 't pikkeduuster z'n weg wel kos vinden. En daarop sloot hij z'n deur.

En werkelijk stond een tien minuten later de bruine stil voor 't gesloten hek van de Molenhoeve. Alles was er in diepe rust, want 's morgens vroeg was 't weer dag en op den boer eiges behoefde nooit een te wachten. Die kon zichzelf wel helpen. En in z'n dronkenmanswaan meende de oude Harmen dat nu nog zekerder dan ooit. Hij probeerde van den bok af te klimmen, en viel half tegen het hek en vlak voor de pooten van het paard. Zòò bleef hij liggen. De bruine stond roerloos stil, nadat hij z'n baas even besnuffeld had; hij was verstandiger dan deze.

De Molenboer wist nergens meer van. Hij sliep vast. En z'n houding en z'n ademhaling deden aan z'n varkens denken, die even verder ook zoo deden.

Kleine Harmen ondertusschen had dien dag z'n vermaak wel gezocht. Of hij 't ook vond? Echt plezier natuurlijk niet, want daartoe moet er vrede en geen onrust in 't hart zijn. Maar eindelijk werd het toch ook weer tijd naar huis te gaan. Dat was een zware gang. Want èn z'n diefstal èn het voorgevallene van 's middags beloofden dat hij er ditmaal wel niet zoo gemakkelijk af zou komen, als gewoonlijk. Toen hij ten slotte dan toch het huis

weer in 't zicht kreeg, was er alles reeds in de rust. Zou vader er op gerekend hebben dat hij dien nacht heel niet thuis komen zou? In die gedachte was toch iets pijnlijks voor den jongen. Gaf vader dan zoo weinig om hem, dat hij niet eens ongerust was nu z'n jongen niet kwam?

't Kon ook zijn, dat hij hem daar ginds in de duisternis opwachtte. Daarom aarzelde kleine Harmen nog, eer hij op de voordeur toetrad. In afwachting bleef hij op een afstand staan. En toen zag hij eerst over den weg en dan langs het Molenpad het karretje aankomen.

Stil, dat was Vader. Hij zou maar voor 't huis op de bank gaan zitten, alsof hij op Vader gewacht had.

Hij *zette* zich op de bank. Het lanternlichtje schommelde zacht nader. Nu was het bij 't hek. Hij kon Vader zien zitten. Daar klom hij van den bok . . . en Harmen merkte wel dat hij voor van avond niet meer bevreesd behoefde te zijn voor straf. In 't eerst was hij wel erg geschrokken door vaders val en had hij niet nader durven komen. Doch eindelijk had hij zich vermand, was er op los gestapt, had de sleutels uit vaders zakken genomen, den stal en 't huis ontsloten, vader naar bed en de bruine bij z'n krib gebracht, — de knechts en meiden hadden met zóó iets immers niets te maken, — en toen was kleine Harmen gaan slapen met het prettige gevoel, dat *zijn* zonde nu toch eigenlijk zoo erg niet was, en dat vader naar zichzelf mocht kijken.

Met zware hoofdpijn was de Molenboer den volgenden morgen laat ontwaakt. Hij had zich gewasschen en aangekleed, maar 't was hem niet gelukt, zoo helder van hoofd te worden, dat hij zich goed herinneren kon, wat er den vorigen avond toch met hem gebeurd was.

In de huiskamer vond hij kleinen Harmen reeds met een onverschillig gezicht tegenover z'n tante aan 't ontbijt zitten; de knechts en meiden waren reeds weer aan 't werk. Straks stond ook tante op en ging heen; daarna wilde de jongen vertrekken. Maar nu zei de Molenboer nog eens: „Harmen kom eens hier.”

Brutaal draaide de jongen zich om. Vaders stem klonk ook lang zoo dreigend niet meer als gisterenmiddag. Er was iets zwaks, iets weifelends, iets heel weemoedigs in, toen hij vroeg:

„Harm hedde oe vaoder 'n gulden onstolen.”

Maar de jongen lachte leelijk met een bitteren lach bij 't antwoord: „Ach wat, die hê k wel verdiend met oe te bedde te brengen, toen ge gisterenaovend zat waort.”

De Molenboer zwèeg en keek beschaamd voor zich.

Z'n *kind* had hem dus zoo gezien en onder 't volle gewicht van die akelige schande, voelde ook hij het zondige van kleine Harmens gedrag minder. En hij dorst in ieder geval er niet weer over te beginnen.

Dat was de tweede reden, waarom boer Harmen z'n jongen niet eens duchtig onder handen nam: *hij dorst niet*.

* * *

Sinds ging het eens zoo welvarende huisgezin met rassche schreden z'n ondergang te gemoet. Boer Harmen, die zich meer en meer over 't slechte gedrag van z'n zoon ergerde, probeerde in den drank z'n verdriet te verdrinken. Al spoedig bedankten knechts en meiden het op de Molenhoeve te dienen, waar je nooit wist wat je aan den baas had: van daag al lief en aardig en morgen de grootste ruzie. Zoo moest de boer wel volk aannemen, dat hem

eigenlijk niet aan stond, menschen, die allen al 't een of ander op hun kerfstok hadden, en dus ook op zijn boerderij wel niet veel goeds zouden uitrichten. En onder die rouwe gasten, helaas, vond jonge Harm, maar al te veel makkers, die hem heelemaal ongelukkig dreigden te maken. Ze wisten wel, dat de jonge baas meest geld genoeg had om zichzelf en ook hen te trakteen, en had hij *geen* geld, wel dan borgde de kastelein wel zoo lang tot de oude Harmen weer eens kwam en deze in een dronken bui voor zich en z'n zoon alles afbetaalde. Maar zelfs een kind moest kunnen zien, dat dit nooit lang kon duren, en weldra de tijd komen moest, dat heel de Molenhoeve met al wat er bij behoorde voor schuld zou worden verkocht.

Doch zoover kwam het gelukkig niet. Eens, — 't was op den sterfdag van z'n vrouw — was de Molenboer voor 't eerst sinds langen tijd goed nuchter. En zoodra hij dat maar weer was, zag ook hij heel goed in, dat z'n eigen leven en dat van z'n jongen verloren dreigde te gaan.

't Was een vreeselijke gedachte, dat zij beiden misschien nog eens zouden bedelen in ditzelfde dorp waar iedereen hem benijd had jarenlang, — waar iedereen nu den mond vol had van z'n ellendigen toestand ook reeds een heelen tijd lang. En dan, — al kwam Harmen sinds maanden niet meer in Gods huis, — als hij, nuchter, weer naar z'n geweten luisteren kon, zei dat hem, dat er nóg iets vreeselijks moest wezen dan alle aardsche ellende, die komen kon: Gods oordeel.

O neen, daar mocht hij heel niet aan denken, hoe de Rechter van hemel en aarde hem eenmaal vragen zou:

„Gij, Harmen van de Molenhoeve, wat hebt ge met uw leven, uw rijkdom, uw kind gedaan?“

Met uw kind gedaan? Tranen, bittere tranen drongen den man in de oogen. Wat hij met zijn kind gedaan had, Heer? Hij had hem bedorven, verwend, in alles z'n zin gegeven. Hij had hem bestraft noch vermaand noch bij den Heiland gebracht. Hij had hem meegenomen, als klein kind reeds, naar de herberg waar gevloekt en gezwetst werd; waar hij Vader had zien drinken, en waar hij had mogen proeven één lepeltje suiker uit Vaders glas.... En nu was z'n kind bedorven, een dronkaard als hij.

't Was in 't kille najaar en een triestige dag. De landen en luchten waren droef van gezicht en de molen, ginds door het venster, rekte hulpeloos en troosteloos z'n magere armen in de lucht. En de deinende populieren langs den langen landweg wiegden wee, wee. En voor 't eerst sinds hij 't als kleine jongen aan moeders schoot deed, zonk de Molenboer op z'n knieën en zich het gelaat bedekkend steunde hij: „O, God, 't is alles mijn schuld!“

Van dien droeven, droeven dag af dronk de Molenboer geen droppel drank meer. Men merkte het spoedig in 't dorp, en menigeen sprak er over.

„'t Zal wel niet lang duren,“ meende de een. „Als 't maar niet te laat is,“ zuchtte een ander.

Maar Harmen hield vol. Wat hij den Heer op z'n knieën beloofd had, hielp God hem ook volbrengen, hoe zwaar de verleiding nog was. En al strjddende viel 't hem telkens lichter te overwinnen. De zaken gingen zoetjes aan weer beter, want de Molenboer verstond z'n vak uitnemend. De knechts en meiden leerden weer gehoorzamen.

Maar met jongen Harmen kwam het niet te recht. Die was ondertusschen achttien, negentien jaar geworden: een boom van een jongen met een sterk, gezond lichaam, dat nog maar

niets te lijden scheen van z'n dronkenschap en buitensporigheden. 's Morgens alleen wanneer de jonge baas veel later dan het werkvolk uit z'n bed kroop, kon hij er ellendig uitzien met z'n roodgerande oogen en een koortsigen blos op de kaak. Dan kon hij een gevoel hebben of al z'n jonge levenskracht verdwenen was; dan was z'n hoofd zoo zwaar; dan beefden z'n handen. Doch een paar borrels waren voldoende om dat nare gevoel te overwinnen en als hij een half uur later lustig den dorschvlegel zwaaide, dan daverde de deel nog en glimlachte hij dwars door het wel wat overdreven geweld heen, „umdat ie er zoo tegen kós”, „umdat ie zoo daonig sterke zich nog vuulde.”

Soms ook maakten zich wel andere gedachten van den jongen man meester, en knaagde bitter zelfverwijt hem aan 't hart. „Vaoder kos teugenswoordig zoo kniesderig zitten kieken.”

Dat was zijn schuld. Jawel, jawel, hij wist het heel goed. En al deed hij ruw, al smet hij met deuren, zichzelf kon hij daarmee niet bedriegen en de schreeuwende aanklacht van zijn geweten er niet mee tot zwijgen brengen.

In die oogenblikken nam hij zich vaak heilig voor, dat het anders zou worden en beter.

Maar 't bleef bij voornemens en telkens viel hij opnieuw in de zonde.

En deed de oude Molenboer nu zelf niets om z'n jongen van 't pad des verderfs af te brengen? Ja zeker, hoe zwaar 't hem ook viel de verwijten van z'n kind aan te moeten hooren, toch was hij er al menigmaal over begonnen met jongen Harmen. Maar in 't gunstigste geval kreeg hij tot eenig antwoord op z'n vriendelijk pleiten: „Och Vaoder is vergéten, dat ie eiges jong gewést is.”

Vaak ook was 't ruwer en brutaler en duwde de goddelooze jongen hem toe:

„Ge hebt 't me toch zelve geleerd, niet?”

Dan zweeg de Molenboer weer voor een poos en overdacht met hartzeer hoe bitter de vrucht der zonde is.

De ergste tijd voor jongen en ouden Harmen was de ellendige kermis. Die duurde gelukkig maar twee dagen, doch 't was twee dagen te lang. Dan meenden zelfs heel fatsoenlijke menschen, dat ze wel een keer dronken mochten wezen en allerlei dwaze dingen mochten doen. Hoe zou 't dan niet met iemand als de jonge Harmen geweest zijn! Met een somber voorgevoel had de Molenboer dan ook dien kermistijd weer zien naderen. 't Was in 't jaar dat z'n zoon twee en twintig werd. 't Werd hoe langer hoe moeilijker nog eenigen invloed op den jongen uit te oefenen. Doch na lang overleg besloot oude Harmen 't toch nog eens te probeeren om zijn vaderlijk gezag te doen gelden. Wel zei z'n hart hem heel duidelijk, dat hij daarmee had moeten beginnen, toen kleine Harmen nog *kleine* Harmen was, en dat er nu niet veel kans van slagen meer was, maar die overweging kwam te laat. Hij zou 't tòch maar probeeren.

Op den morgen van dien eersten kermisdag bevond Harmen zich met z'n zoon alleen in de huiskamer. De jongen had in den laatsten tijd nog al redelijk goed opgepast en dat gaf den boer moed:

„Je moet vanavond niet naar de kermis gaan Harm,” begon hij gemoedelijk.

„Waarom niet?” snauwde Harm.

„Omdat je daar jezelf ongelukkig maakt, jongen,” zei vader, die met alle geweld kalm blijven wou.

„Dan had je me daar vroeger niet naar toe moeten brengen.”

Dat striemde de oude man als een zweepslap in 't gezicht. Hij werd bleek. Maar toch vervolgde hij:

„Dat was ook verkeerd van me kind, en maak jij 't nou niet erger nog.”

„Ha,” spotlachte Harm, „kind, kind, ik ben geen kind meer hoor je, en ik zal doen wat ik zelf wil. Ik ga.”

De Molenboer verloor z'n bedaardheid.

Hij rees op uit z'n stoel en zei: „je gaat niet, of anders.”

„Nou wát anders?” sarde de jongen.

„Dan sluit ik m'n deur voor je en je komt er niet meer in.”

Een oogenblik stonden de beide mannen zwijgend tegenover elkaar na dat woord. Toen draaide jonge Harmen zich om en mompelde: „Dat durf je nooit!”

's Avonds na afloop van 't werk ging jonge Harmen naar de kast om z'n Zondagsche spullen aan te trekken. Ze waren er niet. Vader had ze weggesloten.

„Ze dwingen mij niet,” schamperlachte de jongen. Toen leende hij een pak van een der knechts en ging toch naar de kermis. Bij 't avondbrood verscheen hij niet. Met een flauw schijntje van hoop nog ging de oude boer straks boven even zien, waar de jongen sliep. Misschien was hij met een nijdig hoofd naar bed gegaan.

Neen, z'n kamer was leeg.

Treurig, troosteloos en moedeloos bleef oude Harmen dien avond in z'n woonvertrek zitten. 't Haardvuur dat reeds vlamde, — 't was een koude October dat jaar, — kon hem niet opvroolijken. Hij zat maar en peinsde. Om goed negen uur kwam het volk, voor zoover het thuis had moeten blijven, genacht zeggen. Kort daarop begaf ook tante zich ter rust. Alleen de Molenboer bleef opzitten om te

wachten of z'n kind haast kwam en hem dan binnen te laten.

Ginds naar den kant van 't dorp teekende zich een plek tegen de lucht af. Daar zat de oude man uren lang naar te kijken. 't Werd tien, elf uur en dat licht bleef maarschijnen. 't Werd middernacht en nog brandde het voort. Tegen tweeën doofde het eindelijk uit. Nu zou Harmen wel gauw komen. Toen 't nog langer duurde kreeg de Molenboer 't benauwd. Hij probeerde te bidden voor z'n kind, maar 't was of hij 't niet meer kon. . . . O, wat duurde die nacht ontzettend lang.

Inmiddels was jonge Harmen dicht bij tweeën luidzingend „de Roode Leeuw” uitgewaggeld.

Een troepje andere kermisgasten was hem nog voorbij geloopt dicht bij den Molen.

Zijn huis had hij niet bereikt.

Had hij zich, ondanks z'n dronkenschap nog herinnerd, dat Vader de deur voor hem gesloten zou houden? Had hij den nacht in den Molen willen doorbrengen?

's Morgens vond men z'n lijk met z'n hoofd voorover in de beek; één been zat beklemd tusschen 't molenrad.

Dat is al jaren geleden gebeurd, dus besloot grootmoeder. Maar de menschen hebben sinds die kermis de plek van 't onheil vermeden. De oude Molenboer is langzaam van verdriet weggekwiend en eindelijk in vrede ontslapen. Maar nimmer is hij weer aan 't eind van z'n voetpad gekomen en sinds konden we spreken van:

DE VERLATEN MOLEN.